

İntihar ve Cinsiyet: Cinsiyet Rollerini, İletişim Becerleri, Sosyal Destek ve Umutsuzluk Açısından Bir Değerlendirme

Cemil Onur Arsel
İzmir Asker Hastanesi

Ayşegül Durak Batıgün
Ankara Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın temel amacı, kadın ve erkeklerdeki intihar olasılığının yordanmasında, kişilerarası ilişki tarzları, cinsiyet rolleri, sosyal destek ve umutsuzluk değişkenlerinin nasıl bir rol oynadığını belirlemektir. Bu amaçla 18-60 yaş arası 550 kişiye, İntihar Olasılığı Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Kişilerarası İlişki Tarzı Ölçeği uygulanmıştır. İntihar olasılığı; cinsiyet ve cinsiyet rolü bağlamında bir dizi istatistik analiz ile değerlendirildiğinde, cinsiyet rollerinin intihar olasılığı üzerindeki etkisi, kişilerarası ilişki tarzı ve algılanan sosyal destek ile birlikte anlamlı gibi görünmektedir. Erkeklerde gelir düzeyinin düşük olması ile birlikte ketleyici tarza sahip olmak ama besleyici tarzı kullanmamak; buna ek olarak da arkadaş ve aile desteğinin olmaması (ya da yetersiz olması), umutsuzluk ile birleşerek intihar olasılığını artırıyor gibi görünmektedir. Kadınlarda ise, cinsiyet rolüne uygun iletişim tarzı sergilememek (yani ketleyici tarza sahip olmak), düşük erkeksilik puanına sahip olmak ve arkadaş desteğinin olmaması yine umutsuzluk ile birleşerek intihar olasılığını artırıyor görünmektedir. Elde edilen bulguların, intihar riski taşıyan grupların saptanması ve bu gruplara yönelik yapılacak müdahale stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir. Özellikle ketleyici iletişim tarzı kullandıkları belirlenen kadın ve erkeklerle yönelik iletişim becerileri eğitiminin bu açıdan yararlı olacağı söylenebilir. Ayrıca intihar riski taşıyan erkeklerde sosyal ağın zenginleştirilmesi, bir müdahale stratejisi olarak düşünülebilir.

Anahtar kelimeler: İntihar olasılığı, cinsiyet rolleri, kişilerarası ilişki tarzları, sosyal destek, umutsuzluk

Abstract

The aim of this study is to determine the role of interpersonal relationship styles, gender roles, social support and hopelessness in predicting the tendency to commit suicide in men and women. The sample of the study consists of 550 participants aged 18-60, and the data were collected by using Probability of Suicide Scale, Beck Hopelessness Scale, Bem Sex Role Inventory, Multi-dimensional Perceived Social Support Scale and Interpersonal Relationship Styles Scale. The analyses revealed that the effect of gender roles on suicide probability was significant along with interpersonal relationship styles and perceived social support. Having low income level, having inhibited relationship style but not using nurturing style, lack of (or insufficient) friend and family support, and hopelessness are found to be significant factors in increasing suicide probability in men. As for women, not using a gender-appropriate communication style (having inhibited relationship style), having low masculinity score, lack of friend support, and hopelessness seemed to increase the probability. The results of the study are instructive in determining the risk groups and developing intervention strategies for these individuals.

Key words: Suicide probability, gender, interpersonal relationship styles, social support, hopelessness

Yazışma Adresi: Doç. Dr. Ayşegül Durak Batıgün, Ankara Üniversitesi DTCF Psikoloji Bölümü, 06100 Sıhhiye/Ankara

E-posta: ayseguldurak@yahoo.com

Yazar Notu: Bu çalışma, ilk yazarın yüksek lisans tezinin bir bölümünü içermektedir.

İntihar davranışları, yaşamı tehdit eden evrensel bir sorun olarak görülmekte ve birçok ülkede yapılan araştırmalar, intihar oranlarında artışa işaret etmektedir. Konuya ilişkin olarak yapılan çalışmalarda *cinsiyet* önemli bir demografik değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok ülkede, erkeklerin intihar oranı kadınlara göre 2-3 kat daha fazladır (Beautrais, 2006). Ülkemizde de, erkeklerde ölümlerle sonuçlanan intihar oranı kadınların yaklaşık iki katıdır (TÜİK İstatistikleri, 2008). Ölümle sonuçlanmayan intihar girişimlerinde ise bu oran tersine dönmekte, kadınlar erkeklere göre yaklaşık iki kat daha fazla girişimde bulunmaktadır (Zhang ve ark., 2005). Ortaya çıkan bu durum; 'cinsiyet paradoksu' olarak tanımlanmakta (Canetto ve Sakinofsky, 1998) ve bu örüntünün *cinsiyet rollerinden* kaynaklanabileceği belirtilmektedir (Basow, 1992; Hunt, Sweeting, Keoghan ve Platt, 2006). İntihar girişiminde bulunmuş ve herhangi bir intihar öyküsü bulunmayan erkeklerin karşılaştırıldığı bir çalışmada, intihar girişiminde bulunmuş erkeklerin, geleneksel erkek cinsiyet rolünü daha fazla sergilediği görülmüştür. Yapılan regresyon analizi sonucuna göre, ruhsal bozukluklar istatistiksel olarak kontrol edildiğinde bile erkeksi cinsiyet rolünün intihar girişimini yordadığı vurgulanmaktadır (Houle, Mishara ve Chagnon, 2008). Ülkemizde, cinsiyet rolleri ve ruh sağlığı ilişkisini inceleyen çalışmalar mevcut olmakla birlikte intihar ve cinsiyet rollerini araştıran bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak yakın dönemde yapılan bir çalışmada, cinsiyetler arasında ortaya çıkan farklılıklar göz önünde bulundurularak, özellikle eğitim düzeyi düşüğe geleneksel erkek cinsiyet rollerinin de daha fazla sergilenebileceği ve bu durumun da, umutsuzluk, yalnızlık ve hayata olan bağlılıktan kopma ile birlikte intihar riskini artırabileceği vurgulanmaktadır (Batıgün, 2008).

İntihar konusuna ilişkin çalışmalara bakıldığında, *umutsuzluk* faktörünün de depresyon ve intihar davranışlarıyla yakından ilişkili olduğu görülmekte ve önemli bir risk faktörü olduğu belirtilmektedir (Beck ve ark., 2006; Hung Kuo, Gallo ve Eaton, 2004; Neufeld ve O'Rourke, 2009). Umutsuzluğun "geleceğe yönelik olumsuz beklentiler" olarak kavramsallaştırıldığı bir çalışmada, intihar ciddiyeti ile umutsuzluk arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve umutsuzluğun intihar davranışına zemin hazırlayan önemli bir risk faktörü olduğu belirtilmiştir (Minkoff, Bergman, Beck ve Beck, 1973). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da; intihar girişiminde bulunan hastalar, intihar girişimi bulunmayan psikiyatrik hastalar, kronik fiziksel hastalar ve normal bireyler karşılaştırılmıştır. En yüksek umutsuzluk düzeyinin, intihar girişimi olan hasta grubunda ortaya çıktığı ve bu grubu depresif hastaların takip ettiği belirlenmiştir (Durak, 1994). Bu bulgulara paralel olarak 18-60 yaş arası 1003 kişi ile yürütülen bir çalışmada, umutsuzluk, her iki cinsiyet için de ortak yordayıcılar arasında yer al-

maktadır (Batıgün, 2008).

Sosyal destek de, psikopatolojilerin çoğunda olduğu gibi, intihara ilişkin literatürde sık karşılaşılan bir değişkendir. Sosyal destek, kişinin "iyilik hali"ne katkı sağlayan aile, arkadaşlar gibi kaynaklar olarak tanımlanmakta ve zayıf sosyal ağların kişiyi umutsuzluğa itebileceği, bu durumun da intihar davranışını, düşüncesini olası kılabileceği belirtilmektedir (Paladino ve Minton, 2008). Yapılan bir çalışmada algılanan sosyal desteğin, diğer koruyucu değişkenlerden farklı olarak, depresyon ve umutsuzluk değişkenleri istatistiksel olarak kontrol edildiğinde bile düşük intihar düşüncesini yordayan bağımsız bir değişken olduğu görülmüştür (Chioqueta ve Stiles, 2007).

Cinsiyet rolleri, umutsuzluk ve sosyal desteğin yanı sıra, bilimsel araştırmalar ve klinik uygulamalarda psikopatolojilere yönelik *kişilerarası* faktörlerin rolü de gittikçe önem kazanmaktadır (Gurtman ve Lee, 2009). Kişilerarası yaşanan sorunların, klinik görüşmelerde yaygın olarak anlatılan şikayetler arasında yer aldığı belirtilmektedir (Horowitz, 1996). Yakın ve destekleyici kişilerarası ilişkilere sahip olmak, intihar davranışlarına karşı koruyucu bir faktör olarak ele alınmakta (Cole, Protinsky ve Cross, 1992); sıkıntılı, hoş olmayan, reddedici, izole özellikler taşıyan kişilerarası ilişkilerin, intihar girişimleri ile anlamlı ilişkisi olduğu vurgulanmaktadır (Maris, 1981). İntihar girişiminde bulunan ergenlerin intihar girişiminde bulunmayanlara göre daha az sayıda yakın ilişkilerinin olduğu, bu ilişkilerinin daha fazla çatışma yaşadıkları ve daha az doyum sağladıkları belirtilmektedir (Bettridge ve Favreau, 1995).

Daha önce de belirtildiği gibi, intihar davranışları konusunda cinsiyetler arasında gözlenen farklılıklar dikkat çekicidir ve bu durum her iki cinsiyet için de farklı değişkenlerin yordayıcı olabileceği düşüncesini doğurmuştur. Ülkemizde de, son dönemde bu noktadan hareketle gerçekleştirilmiş bir çalışma mevcuttur (Batıgün, 2008). Bu çalışmada kadın ve erkeklerdeki intihar olasılığının yordanmasında, kişilerarası iletişim tarzları, yaşamı sürdürme nedenleri, umutsuzluk ve yalnızlık değişkenlerinin rolü belirlenmeye çalışılmıştır. Başka bir deyişle, bu değişkenlerin intihar olasılığının yordanmasında cinsiyetler açısından nasıl bir farklılık yarattığına bakılmıştır. Sonuçta, "yalnızlık", "umutsuzluk" ve "hayata bağlılık" her iki cinsiyet için de ortak yordayıcılar olarak bulunmuştur. Buna ek olarak, kadınlarda "besleyici tarz"ın eksikliği ve "sosyal destek" alamama/almama; erkeklerde ise "ketleyici tarz"ın fazlalığı ve "düşük eğitim düzeyi" intihar olasılığının yordayıcıları olarak belirlenmiştir (Batıgün, 2008). Bu çalışmada, ölçekteki besleyici tarzı temsil eden maddelere (örn., "kendi isteklerimi ve ihtiyaçlarımı karşımdakine açıkça belli ederim", "düşüncelerim diğer kişilerininki ile uyuştuğunda, bunu açıkça belli ederim" vb.) bakıldığında,

bu maddelerin aynı zamanda kadın cinsiyet rolünü yansıttığına dikkat çekilmektedir. Aynı şekilde ketleyici tarz maddelerine (örn., “insanlara sözle sataşmayı severim”, “kendimi kolayca kaybedip öfkelenirim” vb.) bakıldığında da bunların erkek cinsiyet rollerine daha uygun maddeler olduğu belirtilmektedir. Diğer deyişle bu çalışmada ortaya çıkan bulgu, erkekler için cinsiyet rollerine uygun, kadınlar için ise tam tersine cinsiyet rollerine uygun olmayan bir iletişim tarzı sergilemenin, intihar olasılığıyla ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Bu çalışmanın bulgularına göre, sanki, kadınlar için cinsiyet rollerine uygun bir tarzı sergilememek, aynı zamanda sosyal desteklere de başvurmamakla/başvuramamakla ilişkili olarak intihar olasılığını yordamaktadır.

Çalışmanın çıkış noktası da bu araştırmadır. Yukarıda da özetlendiği gibi Batıgün (2008) araştırmasında, intihar olasılığı ile cinsiyet arasındaki ilişkide farklı değişkenlerin rol oynadığını belirlemiş ve bu noktada kişilerarası ilişkilerde kullanılan tarz ile cinsiyet rolleri arasındaki ilişkilerin önemli olabileceği konusunu vurgulamıştır. Çalışmada, intihar olasılığı ve cinsiyet konusuna, önerildiği gibi cinsiyet rolleri değişkeni açısından da bakmak amaçlanmaktadır. Başka bir deyişle, *çalışmanın temel amacı*, kadın ve erkeklerdeki intihar olasılığının yordanmasında, kişilerarası ilişki tarzları, cinsiyet rolleri, sosyal destek ve umutsuzluk değişkenlerinin nasıl bir rol oynadığını belirlemektir.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini, Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde oturan ve rastlantısal yöntemle seçilen, 18-60 yaş arası 550 kişi oluşturmuştur. Örneklemin yaş ortalaması 33.65'tir ($S = 11.21$). Araştırmada, katılımcılar gönüllülük ilkesi temel alınarak çevremizde bulunan kişiler arasından rastlantısal yöntemle seçilmiştir. Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi gibi araştırma kapsamında değerlendirilecek olan sosyodemografik değişkenler mümkün olduğu kadar eşitlenmeye çalışılarak gruplar arasında sayısal bir denge oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında 650 form dağıtılmış; ancak bunların 576 kadarı geri dönmüştür. Geri dönen formlar tek tek incelenerek, çok fazla boş bırakılanlar elenmiştir. Ayrıca, demografik formda sorulan “Son altı ay içerisinde psikiyatrik bir bozukluk geçirdiniz mi?” sorusuna “evet” işaretleyerek, bozukluğun tanımından ciddi bir psikiyatrik tanı aldıkları ve ilaç kullandıkları belli olanlar araştırma kapsamının dışında bırakılmıştır. Örneklemin 270'i (% 49.1) kadın, 280'i (% 50.9) erkektir. 18-25 yaş arası 144 (% 26.2), 25-44 yaş arası 307 (% 54) ve 45-60 yaş arası 109 (% 19.8) kişi mevcuttur. Ayrıca, ilköğretim mezunu 173 (% 31.5), lise mezunu 153 (% 27.8), Üniversite öğrencisi ve üniversite mezunu olan

224 (% 40.7) kişi bulunmaktadır. Tüm örneklemin % 53.3'ü evli, % 33.1'i bekar bireylerden oluşmuştur.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, ekonomik düzey ve son altı ay içerisinde psikoloğa/psikiyatriste başvurma ve tanı alınıp alınmadığına dair soruların yer aldığı bir formdur.

İntihar Olasılığı Ölçeği (İOÖ). Ergen ve yetişkinlerdeki olası intihar riskini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Toplam 36 maddeden oluşmakta ve 1-4 arası Likert tipi puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar intihar olasılığının yüksekliğine işaret eder. Ölçeğin, Cull ve Gill (1988) tarafından geliştirilmiş olan orijinal formunun Türkçe'ye çevirisi ve üzerindeki ilk çalışma Eskin (1993) tarafından yapılmıştır. Kültürümüze uyarlanması ile ilgili ayrıntılı bilgiler Tüzün (1997) tarafından verilmektedir. Ölçeğin bu çalışmada kullanılan formu ise, Şahin ve Batıgün'ün (2000) yapmış olduğu bir çalışmada kullanılan formdur. Ölçeğin orijinal formundan farklı olarak, yapılan faktör analizi sonucunda “Olumsuz Benlik ve Tükenme” ($\alpha = .95$), “Hayata Bağlılıktan Kopma” ($\alpha = .79$) ve “Öfke” ($\alpha = .73$) olmak üzere üç faktör belirlenmiştir. Bu üç faktör toplam varyansın % 51.9'unu açıklamaktadır.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ). Beck, Weissman, Lester ve Trexler (1974) tarafından geliştirilen 20 maddelik bir ölçekdir. “Evet” veya “Hayır” şeklinde cevaplanan ölçekten alınabilecek puan ranji 0-20 arasındadır. Umutsuzluk ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğine yönelik olarak fiziksel ve psikiyatrik hastalığı bulunan kişiler ile yürütülen geniş kapsamlı bir çalışma sonucunda “Gelecek ile İlgili Duygular ve Beklentiler” ($\alpha = .78$), “Motivasyon Kaybı” ($\alpha = .72$) ve “Umut” ($\alpha = .72$) olmak üzere üç faktör belirlenmiştir. Bu üç faktör toplam varyansın % 42.6'sını açıklamaktadır (Durak, 1994; Durak ve Palayıkoğlu, 1994).

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ). Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley (1988) tarafından geliştirilen 12 maddelik ve 1-7 arasında Likert tipi puanlanan bir ölçektir. Üç farklı kaynaktan alınan sosyal desteğin yeterliliğinin, kişi tarafından öznel olarak değerlendirilmesine dayanmaktadır. Ölçeğin ülkemizde yapılan faktör analizi sonucunda toplam varyansın % 75.3'ünü açıklayan üç faktör bulunmuştur: (1) Aile, (2) özel bir insan ve (3) arkadaş. Ölçeğin farklı tanı gruplarına yönelik olarak elde edilen iç tutarlılık katsayıları .80 ile .95 arasında değişmektedir (Eker ve Arkar, 1995a; Eker, Arkar ve Yaldız, 2001).

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE). Sandra L. Bem (1974) tarafından geliştirilmiş kendini değerlendirme türü bir ölçektir. Maddelerin 20'si erkeksilik boyutunu, diğer 20 madde kadınsılık boyutunu ölçmektedir. Ölçeğin Türkçe formunun faktör yapısı ve bazı psikometrik

özellikleri Dökmen (1999) tarafından bildirilmiştir. Kadınsılık alt ölçeği için belirlenen Cronbach alfa katsayısı .73, iki yarım test güvenilirliği .76; Erkeklik alt ölçeği için ise Cronbach alfa katsayısı .75, iki yarım test güvenilirliği .75 olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada da ölçek 2 faktörlü (kadınsılık, erkeklik) orijinal yapısına sadık kalınarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, her bir ölçeğin toplam puanları hesaplandıktan sonra, Dökmen'in (1999) belirtmiş olduğu gibi, kadınsılık puan medyanı 111 (ortalama puan medyanı olarak, 5.55) ve erkeklik puan medyanı ise 104 (ortalama puan medyanı olarak, 5.20) olarak alınmıştır. Bu doğrultuda, kadınsılık puanı kadınsılık medyanının altında ancak erkeklik puanı erkeklik medyanının üstünde olan kişiler; "erkeksi" (maskülen); kadınsılık puanı kadınsılık medyanının üstünde ancak erkeklik puanı erkeklik medyanının altında olanlar; "kadınsı" (feminen); hem kadınsılık puanı kadınsılık medyanının üstünde hem de erkeklik puanı erkeklik medyanının üstünde olanlar; androjen (androgynous); kadınsılık ve erkeklik puanları, her iki medyanın da altında olan kişiler ise belirsiz (undifferentiated) olarak sınıflandırılmıştır.

Kişilerarası İlişki Tarzı Ölçeği (KITÖ). Şahin, Durak ve Yasak (1994) tarafından "Stress Management: Positive Strategy" isimli video paket programının el kitabında bulunan davranışlar listesinden esinlenerek oluşturulmuştur. Toplam 31 maddelik 1-4 arası puanlanan Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, kişilerarası ilişkilerdeki olumlu tarzın göstergesidir. Yapılan faktör analizi sonucunda "Besleyici" ve "Ketleyici" olmak üzere iki faktör belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .79; iki yarım test güvenilirliği ise .63 ($p < .001$) olarak belirlenmiştir (Şahin, Durak ve Yasak, 1994).

İşlem

Demografik bilgi formu ilk sırada sabit kalmak koşulu ile yukarıda tanımlanan 5 ölçek, sıra etkisini kont-

rol edebilmek amacıyla değişik sıralarda dizilerek bir batarya haline getirilmiştir. Katılımcılara, çalışma hakkında genel bir bilgi verildikten sonra, ilk sayfadan başlayarak, her bir maddeyi dikkatli bir şekilde okuyup yanıtlamaları istenmiştir. Çalışmaya olan katılım, tamamen gönüllülük ilkesi çerçevesinde gerçekleşmiş ve bu ilke, uygulama esnasında gerek demografik formda yazılı olarak gerekse de katılımcılarla yapılan görüşmelerde sözel olarak vurgulanmıştır.

Bulgular

Tüm Ölçeklerden Alınan Puanların Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerini Değişkenleri Açısından Karşılaştırılması

Araştırmanın amacı doğrultusunda ilk olarak, farklı cinsiyet rollerine sahip bireylerin, intihar olasılığı, algıladıkları sosyal destek, umutsuzluk düzeyi ve kişilerarası ilişki tarzları açısından farklılaşp farklılaşmadıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu noktada en önemli değişken cinsiyet olduğu için, söz konusu bağımlı değişkenler üzerindeki cinsiyet rollerinin etkisi, cinsiyet değişkeni de göz önüne alınarak araştırılmıştır. Bu amaçla, cinsiyet (kadın, erkek) ve cinsiyet rolleri (kadınsı, erkeksi, androjen, belirsiz) olmak üzere 2x4 çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucunda, Wilks' Lambda değeri cinsiyet (Wilks' $\lambda = .94$, $sd = 307$, $F = 1.87$, $p < .05$) ve cinsiyet rolleri (Wilks' $\lambda = .72$, $sd = 307$, $F = 3.12$, $p < .001$) açısından anlamlı farklar olduğuna işaret etmektedir. Cinsiyet değişkeni açısından baktığımızda; yalnızca umutsuzluk ölçeğinin "motivasyon kaybı" alt ölçeğinde anlamlı fark olduğu görülmektedir. Erkekler ($Ort. = 2.97$, $S = 1.84$) kadınlardan ($Ort. = 2.63$, $S = 1.66$) anlamlı düzeyde daha yüksek puan almıştır ($F_{1,307} = 4.68$, $p < .05$). Cinsiyet rolleri açısından baktığımızda ise, "hayata bağlılıktan kopma" ($F_{3,307} = 6.26$, $p < .001$, $\mu^2 = .058$), "öfke" ($F_{3,307} = 2.91$, $p < .03$, $\mu^2 = .03$), "besleyici tarz" ($F_{3,307} = 10.46$, $p < .001$, $\mu^2 = .09$), "ketleyici tarz" ($F_{3,307} =$

Tablo 1. Ölçeklerden Alınan Puanların Cinsiyet Rollerini Değişkeni Açısından Karşılaştırılması

	Kadınsı		Erkeksi		Androjen		Belirsiz		F
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	
Hayata Bağlılıktan Kopma	13.35 _{ab}	3.75	11.73 _{cd}	3.08	12.00 _{bc}	3.31	13.91 _a	3.56	6.17*
Öfke	15.79 _a	3.41	18.15 _c	4.31	15.92 _{ab}	3.68	16.95 _{ac}	4.35	3.09*
Besleyici Tarz	32.26 _a	5.29	31.96 _{ac}	5.39	35.43 _b	6.41	29.80 _{bc}	6.12	11.07*
Ketleyici Tarz	8.17 _a	4.91	12.96 _b	5.41	10.68 _{cd}	5.41	11.67 _{bd}	5.50	2.50*
Umut	1.37 _a	1.63	1.32 _a	1.43	.87 _a	1.14	2.07 _b	2.14	7.66*

* $p < .001$

Not. Aynı harfler arasında anlamlı farklılık yoktur.

2.50, $p < .05$, $\mu^2 = .03$) ve “umut” ($F_{3,307} = 7.75$, $p < .001$, $\mu^2 = .07$) alt ölçekleri üzerinde temel etkiler olduğu belirlenmiştir. Tüm ölçeklerden alınan puanların cinsiyet rolleri değişkeni açısından nasıl farklılaştığını anlamak amacıyla yapılan post-hoc Tukey Testi sonuçları Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi, “Belirsiz” cinsiyet özelliğine sahip bireyler, “Hayata bağlılıktan kopma” alt ölçeğinden “Erkeksi” ve “Androjen” bireylere göre

Tablo 2. Tukey-Kramer Testi Sonuçları

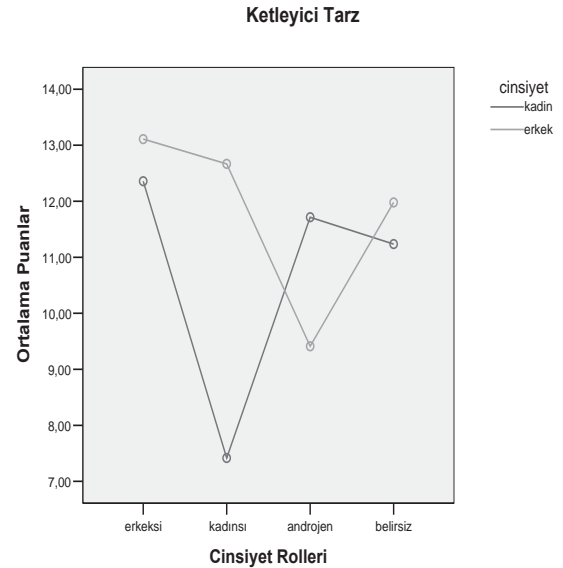
Ketleyici Tarz		
Androjen Kadın	>	Kadınsı Kadın
Ort. = 11.71		Ort. = 7.42
S = 5.65		S = 3.94
n = 42		n = 72
		q = 6.00
		p < .05
Belirsiz Kadın	>	Kadınsı Kadın
Ort. = 11.24		Ort. = 7.42
S = 6.71		S = 3.94
n = 34		n = 72
		q = 4.98
		p < .05
Kadınsı Erkek	>	Kadınsı Kadın
Ort. = 12.67		Ort. = 7.42
S = 7.51		S = 3.94
n = 12		n = 72
		q = 4.57
		p < .05
Erkeksi Erkek	>	Kadınsı Kadın
Ort. = 13.11		Ort. = 7.42
S = 5.64		S = 3.94
n = 55		n = 72
		q = 8.62
		p < .05
Erkeksi Erkek	>	Androjen Erkek
Ort. = 11.98		Ort. = 9.41
S = 4.47		S = 4.88
n = 47		n = 34
		q = 4.60
		p < .05
Özel İnsan		
Androjen Erkek	>	Kadınsı Erkek
Ort. = 20.88		Ort. = 13.75
S = 7.42		S = 9.88
n = 34		n = 12
		q = 3.86
		p < .05
Kadınsı Kadın	>	Kadınsı Erkek
Ort. = 20.72		Ort. = 13.75
S = 7.28		S = 9.88
n = 72		n = 12
		q = 4.06
		p < .05
Androjen Kadın	>	Kadınsı Erkek
Ort. = 20.72		Ort. = 13.75
S = 7.28		S = 9.88
n = 72		n = 12
		q = 4.56
		p < .05

yüksek puanlar almışlardır. “Öfke” alt ölçeğinden ise “Erkeksi” bireylerin, “Kadınsı” ve “Androjen” bireylere göre daha yüksek puanlar aldıkları dikkat çekmektedir.

Kişilerarası ilişki tarzları açısından bakacak olursak, “Erkeksi” bireylerin, “Kadınsı” ve “Androjen” bireylere göre daha olumsuz bir kişilerarası tarz sergiledikleri gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, “Androjen” bireyler, “Erkeksi” ve “Kadınsı” bireylere göre daha yüksek “Besleyici Tarz” puanları almıştır. Aynı zamanda “Kadınsı” bireylerin de “Belirsiz” bireylerden daha fazla besleyici tarza sahip oldukları görülmektedir. “Ketleyici Tarz” açısından bakacak olursak, “Kadınsı” bireylerin, hem “Erkeksi”; hem “androjen” hem de “Belirsiz” bireylerden daha düşük puanlar aldıkları gözlemlenmektedir. Başka bir deyişle, “Kadınsı” bireyler ilişkilerinde ketleyici yaklaşımı daha az kullanmaktadırlar. Umutsuzluk puanları açısından bakıldığında da, “Belirsiz” cinsiyet rolüne sahip bireylerin, hem “Erkeksi” hem “Kadınsı” hem de “Androjen” bireylere göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir.

Yapılan bu MANOVA analizi sonucunda, değişkenler arasında etkileşim etkileri de gözlenmiştir (Wilks’ $\lambda = .85$, $sd = 307$, $F = 1.54$, $p < .03$). Bu etkileşim etkileri “Ketleyici Tarz”ın “Kadınsı” ve “Erkeksi” bireylerin, hem “Erkeksi” hem “Kadınsı” hem de “Androjen” bireylere göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir.

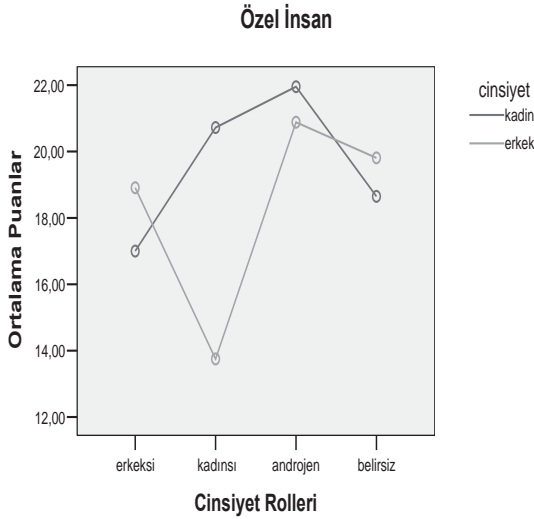
Yapılan bu MANOVA analizi sonucunda, değişkenler arasında etkileşim etkileri de gözlenmiştir (Wilks’ $\lambda = .85$, $sd = 307$, $F = 1.54$, $p < .03$). Bu etkileşim etkileri “Ketleyici Tarz”ın “Kadınsı” ve “Erkeksi” bireylerin, hem “Erkeksi” hem “Kadınsı” hem de “Androjen” bireylere göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir.

Grafik 1. Ketleyici Tarz Alt Ölçeğine İlişkin “Cinsiyet x Cinsiyet Roller” Etkileşim Etkisi

sındaki farklılıklardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Tukey-Kramer Testi sonuçları Tablo 2, Grafik 1 ve Grafik 2’de verilmiştir.

Tablo 2 ve Grafik 1’de görüldüğü gibi, kadınsı cinsiyet rolüne sahip kadınlar, diğer cinsiyet rollerine sahip kadın ve erkeklerin hemen hemen hepsinden daha dü-

Grafik 2. Özel İnsan Alt Ölçeğine İlişkin "Cinsiyet x Cinsiyet Roller" Etkileşim Etkisi

şük "Ketleyici Tarz" puanları almışlardır. Başka bir deyişle, kadınsı cinsiyet rolüne sahip olan kadınlar, ketleyici tarzı kişilerarası ilişkilerinde daha az kullanmaktadır. Buna ek olarak, androjen erkeklerin de, erkeksi erkeklerle göre ketleyici tarzı daha az kullandıkları görülmüştür. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin "Özel İnsan" alt boyutunda ise (Tablo 2, Grafik 2), yine kadınsı erkekler; androjen erkek, kadınsı kadın ve androjen kadınlardan daha az özel bir insandan destek aldıklarını bildirmişlerdir.

Regresyon Analizi

Kadın ve erkeklerde intihar olasılığını yordayan değişkenleri belirleyebilmek için iki ayrı aşamalı hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu regresyon analizleri sırasında özellikle cinsiyet rollerinin etkisinin bulunup bulunmadığını görmek amacıyla, denkleme ilk aşamada yaş, eğitim, gelir, Umutsuzluk Ölçeği alt ölçekleri (umut, geleceğe yönelik duygular ve beklentiler, motivasyon kaybı), Kişilerarası İlişki Tarzları alt ölçekleri (besleyici, ketleyici) ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği alt ölçekleri (arkadaş, aile, özel insan); ikinci aşamada ise Bem Cinsiyet Rollerı Envanteri'nin kadınsılık, erkeksilik alt ölçekleri girilmiştir. Sonuçlar Tablo 3’de verilmektedir.

Kadınlarda intiharı yordayan değişkenlere bakacak olursak, "arkadaş desteği"nin ilk sırada denkleme girdiğini ve toplam varyansın % 25’ini açıkladığını görmekteyiz. "Geleceğe yönelik duygular ve beklentiler" alt ölçeği arkadaş desteği ile birlikte toplam varyansın %

Tablo 3. Kadın ve Erkeklerde İntihar Olasılığını Yordayan Değişkenler

Kadın	R^2	Uyarlanmış R^2	Değişim R^2	β	t	F
Arkadaş Desteği	.25	.24	.25	-.30	-4.52***	50.46***
Geleceğe Yönelik Duygu ve Beklentiler	.36	.35	.11	.21	2.60**	42.89***
Ketleyici Tarz	.42	.40	.05	.28	4.32***	35.51***
Umut	.44	.43	.03	.14	1.89	29.53***
Motivasyon Kaybı	.46	.44	.02	.16	2.17**	25.21***
Erkeksi Cinsiyet Rolü	.47	.45	.01	-.13	-2.00*	22.10***
Erkek	R^2	Uyarlanmış R^2	Değişim R^2	β	t	F
Geleceğe Yönelik Duygu ve Beklentiler	.30	.30	.30	.37	6.11***	61.08***
Arkadaş Desteği	.39	.39	.09	-.21	-3.48***	45.90***
Ketleyici Tarz	.47	.46	.08	.27	4.71***	41.65***
Besleyici Tarz	.51	.50	.04	-.20	-3.36***	36.19***
Gelir	.54	.53	.03	-.19	-3.32***	32.71***
Aile Desteği	.57	.55	.03	-.18	-2.96**	30.26***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

36'sını açıklamaktadır. Denklem daha sonraki sırada giren "ketleyici tarz" alt ölçeği toplam varyansa % 6, umut % 2, motivasyon kaybı % 2 ve son olarak denkleme giren erkeksi cinsiyet rolü % 1'lik katkı sağlamıştır. Denklem giren tüm değişkenler, toplam varyansın % 47'sini açıklamaktadırlar. Dördüncü sırada denkleme giren umut değişkeni, kendinden önce denkleme giren diğer değişkenler ile birlikte yordamaya katkı sağlarken, tek başına yordamaya katkısının anlamsız olduğu görülmektedir ($t = -1.89, p > .05$).

Erkeklerde intihar olasılığını yordayan değişkenlerin anlaşılmasına yönelik yapılan analiz sonucunda ise; denkleme giren tüm değişkenlerin toplam varyansın % 57'sini açıkladığı görülmektedir. İlk aşamada denkleme giren "geleceğe yönelik duygu ve beklentiler" değişkeni toplam varyansın % 30'unu açıklarken, ikinci sırada denkleme giren "arkadaş desteği" kendinden önceki değişken ile birlikte toplam varyansın % 39'unu açıklamaktadır. Üçüncü aşamada denkleme giren "ketleyici tarz" alt ölçeğinin açıklanan varyansa yaptığı katkı % 8, "besleyici ilişki tarzı"nın ise % 4'tür. Beşinci sırada denkleme giren "gelir" değişkeni, kendinden önceki dört değişkenle birlikte toplam varyansın % 54'ünü açıklamaktadır. Denklem son sıralarda giren "aile desteği" ile birlikte açıklanan toplam varyans % 57'ye ulaşmaktadır. Tüm değişkenlerin her birinin tek başlarına yordamaya katkıları da anlamlıdır. Tablo 3'de görüldüğü gibi; hem kadınlarda, hem de erkeklerde "arkadaş desteği", "geleceğe yönelik duygu ve beklentiler" ve "ketleyici tarz" intihar olasılığını yordayan ortak değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tartışma

Hatırlanacağı gibi bu çalışmanın temel amacı, kadın ve erkeklerdeki intihar olasılığının yordanmasında, kişilerarası ilişki tarzları, cinsiyet rolleri, sosyal destek ve umutsuzluk değişkenlerinin nasıl bir rol oynadığının belirlenmesidir ve bu temel amaç doğrultusunda bir dizi analiz yapılmıştır. Kadın ve erkekler için ayrı ayrı yapılan regresyon analizleri sonucunda, geleceğe yönelik duygu ve beklentilerin olumsuz olması, kişilerarası ilişkilerde ketleyici bir tarza sahip olmak ve arkadaş desteğinin bulunmaması, hem kadınlar hem de erkeklerde intihar olasılığı için ortak yordayıcılar olarak görülmektedir. Ayrıca kadınlarda, umutsuzluk, motivasyon kaybı ve düşük erkeksilik puanları; erkeklerde ise, düşük gelir, besleyici tarzın düşük olması ve aile desteğinin bulunmaması intihar olasılığının yordayıcıları olarak denkleme girmiştir.

İntihar literatüründen de çok iyi bildiğimiz gibi, umutsuzluk faktörü, intihar davranışlarının en güçlü yordayıcıları arasında yer almaktadır (Beck, Weissman, Lester ve Trexler, 1974; Durak, 1994; Durak ve Palabi-

yoğlu, 1994). Çalışmada, umutsuzluk ölçeğinin alt boyutları da kadın ve erkeklerde intihar olasılığının yordayıcıları olarak karşımıza çıkmıştır. Bu sonuç bize "umutsuzluk" faktörünün hem kadın hem de erkeklerde intihar davranışları için ne denli önemli bir değişken olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Umutsuzluğun yanı sıra "ketleyici tarz" da hem kadınlar hem de erkeklerde ortak yordayıcı olarak görülmektedir. Ülkemizde Batıgün'ün (2008) çalışması dışında, kişilerarası ilişki tarzları ve intihar arasındaki ilişkileri araştıran başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, yurt dışında yapılan çalışmalarda, yakın ve destekleyici kişilerarası ilişkilere sahip olmak, intihar davranışlarına karşı koruyucu bir faktör olarak ele alınırken (Cole ve ark., 1992), kişilerarası ilişkilerde yaşanan problemler, intihar düşüncesi olan ve intihar girişiminde bulunmuş kişileri ayırtıran bir değişken olarak bulunmuştur (Fairweather, Anstey, Rodgers ve Butterworth, 2006). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da ketleyici tarz ile psikolojik sorunlar (depresyon, anksiyete vb.) arasında ilişkilerin bulunduğu vurgulanmaktadır (Şahin, Durak ve Yasak, 1994). Batıgün'ün (2008) yapmış olduğu çalışmada ketleyici tarz erkeklerde, besleyici tarz ise kadınlarda intihar olasılığını yordayan değişkenler olarak karşımıza çıkmıştır. Bizim çalışmamızda ise, erkeklerde ketleyici tarza ek olarak, besleyici tarzın olmaması intihar olasılığını yordamaktadır. Başka bir deyişle; kişilerarası ilişkilerde kullanılan tarz, özellikle erkekler için belirleyici görünmektedir. Erkeklerde kişilerarası iletişimde ketleyici bir tarz kullanıyor olmanın yanı sıra, özellikle besleyici tarzın da kullanılmıyor olması, intihar olasılığına katkıda bulunuyor gibi görünmektedir.

Kadınlardan farklı olarak erkeklerde arkadaş desteğinin bulunmamasının yanı sıra aile desteğinin de bulunmaması (yetersiz olması) intihar olasılığını yordayan faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bulgu, kişilerarası ilişki tarzları bağlamında elde edilen sonuçlar ile de yorumlanabilir. Şöyle ki, yukarıda da belirtildiği gibi erkeklerde hem ketleyici tarzın yüksek olması hem de besleyici tarzın olmaması durumunda aile ve arkadaşlarla olumlu ilişkilerin kurulamadığı, dolayısıyla alınan sosyal desteğin yetersiz olacağı söylenebilir.

Gelir değişkeninin erkeklerdeki intihar olasılığını yordayan değişkenler arasında yer alması da oldukça anlamlı bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürde de, gelir düzeyi düşük bireyler arasında intihar davranışlarının daha sık görüldüğü bildirilmektedir. Örneğin, intihar girişimlerine ilişkin risk faktörlerinin belirlenmeye çalışıldığı bir çalışmada, erkeklerde düşük gelir düzeyine sahip olmak, intihar girişimleri ile ilişkili bulunmuştur (Zhang ve ark., 2005). Ülkemizde de benzer bulgular mevcuttur. İntihar girişiminde bulunmuş bireylerin demografik özelliklerinin araştırıldığı bir ça-

lışmada, bireylerin aylık gelir ortalamasının 210 TL ($S = 148.5$) olduğu ayrıca bunlar arasındaki işsizlik oranının da % 23 olduğu bildirilmiştir (Şenol, Ünalın, Avşaroğulları ve İkizceli, 2005). Bu bulgu, cinsiyet rolleri bağlamında bakıldığında da anlamlı görünmektedir. Dökmen'in (2004) de belirttiği gibi toplum tarafından "ailenin ekmeğini kazanma" rolü verilen erkek, çok para kazanma, ailesini en iyi koşullarda yaşatma ve ekonomik güç elde etme zorunluluğu duymaktadır. Bunları gerçekleştiremediği zaman kendine duyduğu saygı düşmekte, kendini güvensiz hissetmektedir. Bu durum, erkekler için intihar davranışlarında önemli bir rol oynuyor olabilir. Nitekim ülkemizdeki intihar istatistikleri incelendiğinde de, geçim sıkıntısı erkeklerde % 9.5'lik bir oranla ilk sıralarda yer almaktadır (TÜİK, 2008).

Kadınlarda intihar olasılığını yordayan değişkenlere baktığımızda ise, en temel farklılığı erkeksi cinsiyet rolü değişkeninin oluşturduğu görülmektedir. Kadınlarda düşük erkeksilik puanlarının intihar olasılığının yordayıcıları arasında denkleme girmiş olması ilginç bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Ancak, ölçekte erkeksilik puanlarını oluşturan maddelerin içeriklerine baktığımızda ("güçlü kişilikli", "kendine yeten", "bağımsız/dilediğini yapan", "muhafif/muhalefet eden") bu maddelerin aynı zamanda benlik algısı ile çok yakından ilişkili ifadeler olduğu görülmektedir. Yapılan bir meta analiz çalışması sonucunda da erkeklerin genel benlik saygılarının kadınlarınkinden daha yüksek olduğu belirtilmekte ayrıca bu benlik saygısını besleyen kaynakların da farklı oldukları üzerinde durulmaktadır (Kling, Hyde, Showers ve Buswell, 1999). Örneğin, kadınların benlik saygılarının erkeklerle kıyasla daha çok iletişime bağımlı olduğu belirtilmektedir (Dökmen, 2004). Başka bir deyişle, diğer bireyler ile olan ilişkilerin niteliğinin kadınlar için daha önemli olduğu görülmektedir. Nitekim, kadınlarla yapılan regresyon analizi sonucunda da, ketleyici tarz ve arkadaş desteğinin olmaması kadınlarda intihar olasılığını yordayan değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte, İÖÖ'den alınan puanlar açısından "cinsiyet x cinsiyet rolleri" ne ilişkin bir etkileşim etkisi saptanmamıştır. Ancak, özellikle "ketleyici tarz" ve "sosyal destek" ölçeklerinden alınan puanlar üzerinde etkileşim etkilerinin tespit edilmiş olması, regresyon analizi sonuçlarını desteklemektedir. Şöyle ki; kadınsı cinsiyet rolüne sahip kadınların, diğer tüm cinsiyet rollerine sahip kadın ve erkeklerden daha düşük ketleyici tarz puanlarına sahip oldukları görülmektedir (bkz. Tablo 2 ve Grafik 1). Başka bir deyişle; cinsiyetine uygun cinsiyet rolü benimsemiş olan kadınlar, kişilerarası iletişim tarzı olarak ketleyici tarzı daha az kullanmaktadırlar. Kadınsı cinsiyet rolüne sahip kadınların aynı zamanda sosyal destekten de daha fazla yararlan-

dıkları görülmektedir. Literatürde de kadınların besleyici tarzı daha sık kullandıkları (Park, Schepp, Jang ve Koo, 2006; Şahin, Durak ve Yasak, 1994) ve sosyal desteğe daha sık başvurdukları (Kleinke, Staneski ve Mason, 1982) bildirilmektedir. Başka bir deyişle; intihar olasılığı, cinsiyet ve cinsiyet rolü bağlamında değerlendirildiğinde, kişilerarası ilişki tarzı ve algılanan sosyal destek en önemli ara değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyet rollerinin intihar olasılığı üzerindeki etkisi, kişilerarası ilişki tarzı ve algılanan sosyal destek ile birlikte anlamlı gibi görünmektedir. Erkeklerde gelir düzeyinin düşük olması ile birlikte ketleyici tarzı sahip olmak ama besleyici tarzı kullanmak ($\beta = -.20$, $t = -3.36$, $p < .001$); buna ek olarak da arkadaş ve aile desteğinin olmaması (ya da yetersiz olması), umutsuzluk ile birleşerek intihar olasılığını artırıyor gibi görünmektedir. Kadınlarda ise, cinsiyet rolüne uygun iletişim tarzı sergilememek (yani ketleyici tarzı sahip olmak), düşük erkeksilik puanına sahip olmak ve arkadaş desteğinin olmaması yine umutsuzluk ile birleşerek intihar olasılığını artırıyor gibi görünmektedir (bkz. Grafik 1). Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, düşük erkeksilik puanının kadınlarda yordayıcı olmasıdır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi erkeksilik boyutunu oluşturan maddelerin içerikleri çok belirgin bir biçimde benlik algısına işaret eden ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, kadınlardaki düşük erkeksilik puanları bir anlamda benlik algısının olumsuz olması şeklinde yorumlanabilir. Nitekim, literatürde de kadınlarda erkeklere göre benlik saygısının daha olumsuz olduğuna yönelik araştırmalar mevcuttur (Allgood-Merten ve Stockard, 1991; Feather, 1991). Aslında, benzer bir durum erkekler açısından da geçerli olabilir. Hatırlanacağı gibi erkeklerde de gelir düzeyinin düşüklüğü intihar olasılığının yordayıcıları arasında yer almaktadır. Dolayısıyla bu durum, erkeklerde de benlik algısının olumsuz olmasına neden olabilir. Bu anlamda, daha sonra yapılacak olan çalışmalarda bu noktanın dikkate alınmasında yarar görülmektedir.

Tüm bu değerlendirme ve yorumlar yapılırken, kuşkusuz bu çalışmanın ilişkisel (korelatif) bir çalışma olduğunu ve neden-sonuç ilişkisi çıkartılamayacağını unutmamak gerekir. İntihar olasılığının yordanmasında hangi değişkenlerin aracılık rolü oynadığını kesin olarak belirlemek de bu desen ile mümkün olamamaktadır. Ancak, elde edilen ipuçları ile, daha sonraki çalışmalarda ileri istatistik analiz teknikleri (yapısal eşitlik modelleri) kullanılarak bir model oluşturulabilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular, intihar riski taşıyan grupların saptanması ve bu gruplara yönelik yapılacak müdahale stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemlidir. İntihar davranışları için "olumlu kişilerarası iletişim tarzı" ve "sosyal destek sistemleri"nin koruyucu etkisi göz önünde bulundurulduğunda, bu alanlarda güçlük

yaşayan kişilerin desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle ketleyici iletişim tarzı kullandıkları belirlenen kadın ve erkeklere yönelik iletişim becerileri eğitimi verilebilir. Ayrıca intihar riski taşıyan erkeklerde sosyal ağın zenginleştirilmesi, bir müdahale stratejisi olarak düşünülebilir. Yine bulgular bölümünde aktarıldığı gibi, kadınlarda intihar olasılığını yordayan önemli değişkenlerden bir tanesi de arkadaş desteğinin olmaması (yetersiz olması) ve ketleyici iletişim tarzıydı. Bu anlamda, intihar riski taşıyan kadınlara yönelik yapılan müdahalelerde özellikle arkadaş desteğinin koruyucu etkisi göz önünde bulundurulurken, bireyin arkadaşlarından algıladığı desteğin güçlendirilmesi önemli görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında ön plana çıkan özelliklerden bir tanesi de erkeksi cinsiyet rolüdür. Özellikle kadınlarda erkeksilik puanlarının düşük olması intihar olasılığının önemli bir yordayıcısı olarak karşımıza çıkmıştır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi, bu alt ölçeği oluşturan maddelerin içeriklerinden dolayı kadınlarda benlik algısını iyileştirmeye yönelik birtakım müdahalelerin intiharı önlemeye katkısının olabileceği söylenebilir. Tüm bunlara ek olarak, erkek ve kız çocuklarının yetiştirilişi sırasında “androjenlik” özelliklerinin de dikkate alınması önerilebilir. Başka bir deyişle, erkek çocuklar yetiştirilirken bazı kadınsı cinsiyet rolü özelliklerinin, kız çocuklar yetiştirilirken de bazı erkeksi cinsiyet rolü özelliklerinin ihmal edilmemesi önemli görülmektedir. Nitekim, çeşitli psikopatolojiler açısından değerlendirildiğinde, her iki cinsiyet rolünün özelliklerini taşıyan androjen rolün en iyi durumda olan grup olduğu vurgulanmaktadır (Williams ve D’Alessandro, 1994).

Literatüre bakıldığında, cinsiyet rolleri ve intihar arasındaki ilişkiyi araştıran az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu nedenle, konu üzerinde yapılacak yeni araştırmalara gereksinim olduğu düşünülmektedir. Örneğin, bu çalışmada ortaya çıkan erkeksi cinsiyet rolüne ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, benlik algısının da bu bağlamda göz önünde bulundurulması gereken önemli bir değişken olduğu görülmektedir.

Kuşkusuz pek çok araştırmada olduğu gibi bu çalışmada da elde edilen sonuçlar, gerek araştırma örneklemleri gerekse kullanılan ölçme araçları açısından sınırlılıkları beraberinde getirmektedir. Öncelikle araştırma, normal bireylerden oluşan bir örnekleme ile gerçekleştirilmiştir ve intihar girişiminde bulunmuş bireyler çalışmaya dahil edilememiştir. Çalışmanın en büyük sınırlılığının bu olduğu düşünülebilir. İntihar girişiminde bulunan bireylerin de ele alındığı karşılaştırmalı bir çalışma, özellikle cinsiyet rollerine ilişkin olarak ortaya çıkan bazı bulguların daha netleşmesini sağlayabilir.

Ölçekler açısından değerlendirildiğinde ise, ölçek ve madde sayısının çok olması katılımcıların mo-

tivasyonu üzerinde olumsuz bir etki bırakmış olabilir. Ayrıca, araştırma kapsamında kullanılan Bem Cinsiyet Rolü Envanteri’nin birtakım sınırlılıklar taşıdığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, envanterin faktör yapısının görgül olarak tam gösterilememiş olduğu, Bem’in önerdiği faktör yapısına uymayan sonuçlar elde edildiği ve ölçmeyi amaçladığı androjeni kavramının zayıf yönlerinin olduğu vurgulanmaktadır (Dökmen, 2004). Belirtilen bu sınırlılıklar göz önünde bulundurulduğunda, araştırmadan elde edilen sonuçların genellenmemesi doğru bir yaklaşım olacaktır.

Kaynaklar

- Allgood-Metren, B. ve Stockard, J. (1991). Sex role identity and self-esteem: A comparison of children and adolescents. *Sex Roles*, 25, 129-139.
- Basow, S. A. (1992). Consequences for the individual. *Gender stereotypes and roles* (3. Ed.) içinde (172-202). Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company.
- Batugün, A. D. (2008). İntihar olasılığı ve cinsiyet: İletişim becerileri, yaşamı sürdürme nedenleri, yalnızlık ve umutsuzluk açısından bir inceleme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 65-75.
- Beautrais, A. L. (2006). Women and suicidal behavior. *Crisis*, 27(4), 153-156.
- Beck, A. T., Brown, G., Berchick, R. J., Stewart, B. L. ve Steer, R. A. (2006). Relationship between hopelessness and ultimate suicide: A replication with psychiatric outpatients. *focus.psychiatryonline.org*, 4(2), 291-296.
- Beck, A. T., Weissman, A., Lester D. ve Trexler, L. (1974). The measurement of pessimism: The Hopelessness Scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(6), 861-865.
- Bem, S. L. (1993). *The lenses of gender*. New Haven and London: Yale University Press.
- Bettridge, B. J. ve Favreau, O. E. (1995). The dependency needs and perceived availability and adequacy of relationships in female adolescent suicide attempters. *Psychology of Women Quarterly*, 19, 517-531.
- Canetto, S. S. ve Sakinofsky, I. (1998). The gender paradox in suicide. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 28, 1-23.
- Chioqueta, A. P. ve Stiles, T. C. (2007). The relationship between psychological buffers, hopelessness, and suicidal ideation. *Crisis*, 28(2), 67-73.
- Cole, D. E., Protinsky, H. O. ve Cross, L. H. (1992). An empirical investigation of adolescent suicidal ideation. *Adolescence*, 27, 813-818.
- Cull, J. G. ve Gill, W. S. (1988). *Suicide Probability Scale (SPS) manual*. LA: Western Psychological Services.
- Dökmen, Z. Y. (1999). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7(1), 27-40.
- Dökmen, Z. Y. (2004). Cinsiyet kalıpyargılarının ve cinsiyet rollerinin sonuçları. *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar* içinde. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Durak, A. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 1-11.
- Durak, A. ve Palabiyiköglü, R. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi*, 2(2), 311-319.
- Eker, D. ve Arkar, H. (1995a). Perceived social support: Psy-

- chometric properties of the MSPSS in normal and pathological groups in a developing country. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 30, 121-126.
- Eker, D., Arkar, H., Yıldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 17-25.
- Eskin, M. (1993). Reliability of the Turkish version of The Perceived Social Support From Friends and Family Scales, Scale for Interpersonal Behavior and Suicide Probability Scale. *Journal of Clinical Psychology*, 49(4), 515-522.
- Fairweather, A. K., Anstey, K. J., Rodgers, B. ve Butterworth, P. (2006). Factors distinguishing suicide attempters from suicide ideators in a community sample: Social issues and physical health problems. *Psychological Medicine*, 1-11.
- Feather, N. T. (1991). Human values, global self-esteem, and belief in a just world. *Journal of Personality*, 59, 83-107.
- Gurtman, M. B. ve Lee, D. L. (2009). Sex differences in interpersonal problems: A circumplex analysis. *Psychological Assessment*, 21(4), 515-527.
- Hawton, K. (1987). Assessment of suicide risk. *British Journal of Psychiatry*, 150, 145-153.
- Horowitz, L. M. (1996). The study of interpersonal problems: A leary legacy. *Journal of Personality Assessment*, 66(2), 283-300.
- Houle, J., Mishara, B. L. ve Chagnon, F. (2008). An empirical test of a mediation model of the impact of the traditional male gender role on suicidal behavior in men. *Journal of Affective Disorders*, 107, 37-43.
- Hung Kuo, W., Gallo, J. J. ve Eaton, W. W. (2004). Hopelessness, depression, substance disorder, and suicidality: A 13-year community-based study. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 39, 497-501.
- Hunt, K., Sweeting, H., Keoghan, M. ve Platt, S. (2006). Sex, gender role orientation, gender role attitudes and suicidal thoughts in three generations. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 41, 641-647.
- Kleinke, C. L., Staneski, R. A. ve Mason, J. K. (1982). Sex differences in coping with depression. *Sex Roles*, 8(8), 877-889.
- Kling, K. C., Hyde, J. S., Showers, C. J. ve Buswell, B. N. (1999). Gender differences in self-esteem: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 125(4), 470-500.
- Maris, R. A. (1981). *Pathways to suicide: A survey of self-destructive behavior*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Minkoff, K., Bergman, E., Beck, A. T. ve Beck, R. (1973). Hopelessness, depression and attempted suicide. *American Journal of Psychiatry*, 130(4), 455-459.
- Neufeld, E. ve O'Rourke, N. (2009). Impulsivity and hopelessness as predictors of suicide-related ideation among older adults. *Canadian Journal of Psychiatry*, 54(10), 684-692.
- Paladino, D. ve Minton, C. A. B. (2008). Comprehensive college student suicide assessment: Application of the basic ID. *Journal of American College Health*, 56(6), 643-650.
- Park, H. S., Schepp, K. G., Jang, E. H. ve Koo, H. Y. (2006). Predictors of suicidal ideation among high school students by gender in South Korea. *Journal of School Health*, 76(5), 181-188.
- Şahin, N., Durak, A. ve Yasak, Y. (1994). Interpersonal Style, Loneliness and Depression. *23rd International Congress of Applied Psychology*, 17-22 Temmuz, Madrid.
- Şahin N. H, Batıgün, A. D. (2000). *Yaşamı sürdürme nedenleri ve intihar olasılığı*. Yayınlanmamış çalışma.
- Şenol, V., Ünalın, D., Avşaroğulları, L. ve İkizceli, İ. (2005). İntihar girişimi nedeniyle Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Anabilim Dalı'na başvuran olguların incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6, 19-29.
- TÜİK, *İntihar İstatistikleri*. (2008). T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- Tüzün, Z. (1997). *Life events, depression, social support systems, reasons for living and suicide probability among university students*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Williams, D. E. ve D'Alessandro, J. D. (1994). A comparison of three measures of androgyny and their relationship to psychological adjustment. *Journal of Social Behavior and Personality*, 9(3), 469-480.
- Zhang, J., McKown, R. E., Hussey, J. R., Thompson, S. J. ve Woods, J. R. (2005). Gender differences in risk factors for attempted suicide among young adults: Findings from the Third National Health and Nutrition Examination Survey. *Annals of Epidemiology*, 15, 167-174.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G. ve Farley, G. K. (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 52, 30-41.

Summary

Suicide and Gender: An Investigation in terms of Gender Roles, Interpersonal Relationship Style, Social Support, and Hopelessness

Cemil Onur Arsel
İzmir Asker Hastanesi

Ayşegül Durak Batıgün
Ankara Üniversitesi

Suicide is considered as a universal problem which threatens the life, and research in many countries report an increase in number of suicides. Literature shows the significance of gender in relation to suicide. There are remarkable differences in suicide behaviours between sexes and this might be due to existence of different predictors for sexes. In Turkey, Batıgün (2008) conducted a study investigating the roles of interpersonal relationship styles, reasons to sustain life and loneliness in predicting suicide in men and women. Loneliness, hopelessness and commitment to life were mutual predictors for both sexes. In addition, the lack of nurturing relationships style and having/not having social support, and higher inhibited relationships style and lower level of education were predictors in women and men, respectively (Batıgün, 2008). The author discusses that the items for nurturing relationships style (e.g., "I let others know my wishes and needs", "I tell others when I agree with them" etc.) can be seen as more related to feminine gender role, and the items for inhibited relationships style (e.g., "I like to insult other people verbally", "I can easily lose my temper" etc.) as more related to masculine gender role. The basic finding of Batıgün's study indicates that displaying a gender role-appropriate communication style for men and displaying a communication style which is not gender role-appropriate for women might be related to the probability of suicide.

The current study builds upon the findings of Batıgün's (2008) study. As summarized above, the findings of her study confirm the impact of distinct variables for each gender on the probability of suicide. As Batıgün argues the relationships between interpersonal relationship styles and gender roles might be important in predicting the probability of suicide. Therefore, it was aimed to investigate the suicide probability and gender in terms of gender roles. In other words, the main purpose of the current study was to determine the roles of inter-

personal relationship styles, gender roles, social support and hopelessness in predicting the suicide probability in men and women.

Method

Participants

The sample was composed of 550 women and men who were randomly selected in three different cities (Ankara, İstanbul, and İzmir). The age of the participants ranged between 18 and 60 with an average of 33.65 ($SD = 11.21$). The participants were selected randomly amongst the people accessible to the authors. All of the participants volunteered for the study. There were 270 women and 280 men. We divided participants into three age groups: (1) 144 between ages 18 and 25, (2) 307 between 45 and 60, and (3) 109 between 45 and 60.

Materials

Demographic Information. The participants were asked their age, gender, level of education, marital status, economical status, if they have consulted a psychologist/psychiatrist in the last 6 months, and if they have been diagnosed.

Probability of Suicide Scale (SPS). This scale is developed to determine suicide risk in adolescents and adults. The 36 items are scored between 1 and 4. Higher scores indicate higher probability of suicide (Cull & Gill, 1988). The scale has satisfactory reliability and validity values (Eskin, 1993; Şahin & Batıgün, 2000; Tüzün, 1997).

Beck Hopelessness Scale (BHS). This is a 20-item scale developed by Beck, Weissman, Lester and Trexler (1974). Two responses to items are 'Yes' and 'No' and the scores may range from 0 to 20. The validity and reliability of the scale has been shown in several studies (Durak, 1994; Durak & Palabıyıkoglu, 1994).

Multi-dimensional Perceived Social Support Scale. Zimet, Dahlem, Zimet, and Farley (1988) developed this 12 item scale. The items are scored between 1 and 7. The scale has been tested for reliability and validity by Eker and Arkar (1995a), and Eker, Arkar, and Yaldız (2001).

Bem Sex Role Inventory (BSRI). Sandra L. Bem (1974) developed this self-report scale. 20 of the items reflect masculinity and the remaining 20, femininity. Dökmen (1999) reported on the factor structure and some psychometric characteristics of the scale on a Turkish sample.

Interpersonal Relationship Style Scale (IRSS). This scale was produced from the list of behaviours in the manual of "Stress Management: Positive Strategy" video program, by Şahin, Durak, and Yasak (1994). It has 31 items and these items are scored between 1 and 4. Higher scores mean a more positive style in interpersonal relationships.

Results

Comparison of Scale Scores on Gender and Gender Roles

In accordance with the purpose of the study, a 2 x 4 MANOVA with gender (woman, man) and gender roles (feminine, masculine, androgynous, not specified) on probability of suicide, hopelessness, perceived social support, and interpersonal relationship style was conducted. The results showed significant effects of both independent variables, namely, gender (Wilks' $\lambda = .94$, $df = 307$, $F = 1.87$, $p < .05$) and gender roles (Wilks' $\lambda = .72$, $df = 307$, $F = 3.12$, $p < .001$) on combined DVs. Gender had a significant effect on the 'Loss of Motivation' subscale of hopelessness. The score of male participants ($M = 2.97$, $SD = 1.84$) were significantly higher ($F_{1,307} = 4.68$, $p < .05$) than those of female participants ($M = 2.63$, $SD = 1.66$). Also, gender roles had significant main effects on 'withdrawal from commitment to life' ($F_{3,307} = 6.26$, $p < .001$, $\mu^2 = .058$); 'anger' ($F_{3,307} = 2.91$, $p < .03$, $\mu^2 = .03$), and 'hope' ($F_{3,307} = 7.75$, $p < .001$, $\mu^2 = .07$) subscales of hopelessness scale and two interpersonal relationship styles: 'nurturing relationship style' ($F_{3,307} = 10.46$, $p < .001$, $\mu^2 = .09$) and 'inhibited relationship style' ($F_{3,307} = 2.50$, $p < .05$, $\mu^2 = .03$).

There were also significant interaction effects ($F_{3,307} = 2.50$, $p < .05$, $\mu^2 = .03$) on 'inhibited relationship style' subscale of interpersonal relationship styles scale ($F_{3,307} = 4.77$, $p < .01$, $\mu^2 = .04$) and 'special person' subscale of social support scale ($F_{3,307} = 2.98$, $p < .03$, $\mu^2 = .03$). When further analyzed with Tukey-Kramer Test, women who have feminine gender role scored significantly lower on 'inhibited relationship style' subscale, compared with women who have other gender roles and men with any

of the gender roles. Additionally, men with androgenous gender role used inhibited relationship style in the relationships significantly less than masculine men. Further, on 'special person' subscale of Multidimensional Perceived social support scale feminine men reported less support from a 'special person' than feminine women, androgenous men and androgenous women.

Regression Analysis

Two separate stepwise hierarchical regression analyses were conducted to determine the variables predicting suicide probability in women and men. In the analysis for women, support from friends, feelings and expectations from the future, inhibited relationship style, loss of motivation and masculine gender role explained 47 % of the variance. In men, feelings and expectations from the future, support from friends, inhibited relationship style, 'nurturing relationship style and income explained 57 % of the variance.

Discussion

As the literature on suicide indicates, hopelessness is one of the strongest predictors of suicidal behaviors (Beck, Weissman, Lester, & Trexler, 1974; Durak, 1994; Durak & Palabıyıkoglu, 1994). The study has shown that dimensions of hopelessness scale are among the predictors of probability of suicide for women and men. This result suggests the importance of hopelessness for suicidal behaviour in both men and women. Also, the style used in interpersonal relations is a distinct predictor of suicide in men. For men, using inhibited relationship style, as well as not using nurturing relationship style seems to contribute to the probability of suicide.

Unlike women, for men, the lack (or insufficiency) of friend support coupled with the lack (or insufficiency) of family support predict the suicide probability. This finding, together with the results obtained in the context of interpersonal relationship styles may be interpreted that inhibited relationship style and the lack of nurturing relationship style might lead to deteriorated relationships with friends and family, which in turn may cause a weakening in perception of social support.

Level of income, also, predicted the probability of suicide in men. This finding is in line with previous findings reporting more frequent suicidal behaviours amongst low income individuals (Şenol, Ünalın, Aşaroglu, & İkizceli, 2005; Zhang et al., 2005). This finding is also meaningful when interpreted in relation to gender roles. As Dökmen (2004) indicates men whom the society expects to 'bring home the bread', feel the pressure of earning more money, provide the best conditions for his family and obtain more economical power. In case of failure to meet these (perceived) expecta-

tions self-esteem decreases and men feel less confident. This may have an important role on suicidal behaviour in men. Thus, according to the statistical values on suicide for Turkey, financial difficulty is one of the most common factors with a rate of 9.5 % in men (TÜİK, 2008).

Amongst the variables predicting the probability of suicide in women, masculine gender role had the biggest impact. It is remarkable that lower masculinity scores predict the probability of suicide in women. However, some of the masculinity items (strong personality, self-sufficient, independent, etc.) may be closely related to self concept. The results of a meta-analysis show that men have higher self esteem in comparison to women, although the sources for general self esteem are different for men and women (Kling, Hyde, Showers, & Buswell, 1999). For instance, women rely more on communication for their self-esteem than men (Dökmen, 2004). In other words, women value their relationships to other individuals more than men do. Our regression analysis result confirms this, stating that inhibited relationship style and the lack of friend support predict the probability of suicide in women.

In spite of the lack of interaction effects between gender and gender roles on probability of suicide scores, results show significant interaction effects on inhibited relationship style and social support; confirming the results of regression analysis. Women who has feminine gender role get more social support. This finding is in line with previous finding suggesting that women use nurturing relationship style more often (Park, Schepp, Jang, & Koo, 2006; Şahin, Durak, & Yasak, 1994) and seek social support more often (Kleinke, Staneski, & Mason, 1982). Thus, when probability of suicide is considered with regard to gender and gender roles, interpersonal relationship style and perceived social support seem to be noteworthy factors. The effect of gender roles on probability of suicide is very meaningful in the context of interpersonal relationship styles and social support.

It is important to note that our study is a correlative study; thereby cause-and-effect relationship cannot be inferred. Unfortunately, this study design is unsuitable for determining mediating variables in predicting probability of suicide. However, the findings of this study signal a possibility for better and more complicated statistical techniques (i.e. structural equation modeling)

to uncover a model of probability of suicide. In spite of this limitation, our findings do contribute to the identification of risk groups and development of intervention strategies. Positive interpersonal communication style and social support systems have great effects on preventing suicide and suicidal behaviours, therefore those who experience difficulties in these areas should be supported. Women and men who have been identified as having an inhibiting communication style would benefit from training and seminars on more positive communication styles. Moreover, the enrichment of social network in men who display suicidal tendencies can be used as an intervention strategy.

Masculine gender role proved to be one of the central variables in our study. Especially, in women lower masculinity scores predicted higher probability of suicide. Nonetheless, as mentioned above, the items of the masculinity subscale involve some resemblance to the theoretical notions of self concept. So, the predictive power of masculinity may have been more related to self concept than masculinity. Therefore, with regard to women with high probability of suicide, self concept should be taken into account and intervention programs should include elements to improve their self esteem. Furthermore, it is possible that the extent of pressure to display sex-appropriate gender roles during growing up has important consequences. As our findings indicate the lack (or insufficiency) of opposite gender role (i.e. masculinity for women and femininity for men) along with other factors, predicts higher probability of suicide. Therefore, it may be important to draw attention to the benefits of the androgenous gender role, which has more of masculinity and femininity during child rearing, with regard to self concept and interpersonal relationship styles in girls and boys, respectively. Williams and D'Alessandro (1994) highlight that in relation to many psychopathological illnesses; the group with androgenous gender role is usually in better condition than the other two.

There are few studies investigating the relationship between suicide and gender in the literature. There is a clear need for further studies on the subject. For example, our findings on masculine gender role suggest a subtle link to self-esteem. Therefore, self concept seems to be a significant variable to examine by the future studies in this context.